

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/archiwum-ipn/101311,Zyciorys-ulozony-z-dokumentow.html>

Zrzut ekranu 2023-05-29 o 14.45.55

ARTYKUŁ

Życiorys ułożony z dokumentów

OKRES HISTORYCZNY

(1922-1939) II Rzeczpospolita

Autor: MAGDALENA MOŁCZANOWSKA 31.05.2023

Plik listów, fotografii i dokumentów, który stanowi nasze główne źródło wiedzy o Józefie Diakow, pozwala nam odtworzyć nie tylko życie zawodowe, ale i osobiste perypetie naszej bohaterki. Niestety, finał historii ułożonej ze świadectw pracy, wakacyjnych fotografii i miłosnych listów odnajdziemy w dokumencie zupełnie innego charakteru – na liście nauczycieli zgładzonych

przez Sowieców.

Z fotografii wykonanej w zakładzie fotograficznym Atelier Reiss w Brodach spogląda na nas młoda, modnie ubrana, kobieta o wyrazistych oczach. Wizerunek ten przedstawia Józefę Diakow (Djaków) i jest częścią bogatej kolekcji dokumentów z nią związanych, przechowywanej w Archiwum IPN. W skład tej cennej spuścizny wchodzi: fotografie portretowe i sytuacyjne z okresu dwudziestolecia międzywojennego, zbiór okazjonalnych kart pocztowych, świadectwa szkolne, dokumenty urzędowe i prywatna korespondencja. Stan zachowania dokumentów wskazuje, że przechowywane były z wielką pieczołowitością.

O właścicielce i bohaterce tych dokumentów wiemy bardzo niewiele, właściwie tylko to, co wynika z przekazanych archiwaliów.

**Józefa Diakow z d. Kowaliszyn,
niedatowane zdjęcie portretowe.
Zakład fotograficzny M. Reissa,
Brody (fot. z zasobu IPN)**

Józefa Kowaliszyn, niedatowane zdjęcie legitymacyjne (fot. z zasobu IPN)

Józefa Diakow z d. Kowaliszyn, niedatowane zdjęcie portretowe (fot. z zasobu IPN)

Perypetie nauczycielki

Józefa Diakow z domu Kowaliszyn urodziła się 25 lutego 1892 r. w Smarzowie (dziś obwód lwowski). Z dokumentów wynika, że miała trzech młodszych braci. Kształciła się w prywatnym seminarium nauczycielskim w Brodach, a w 1912 r. zdała maturę w męskim seminarium nauczycielskim w Sokalu. Zdany egzamin

dojrzałości uprawniał ją do pełnienia obowiązków

„tymczasowej nauczycielki w szkołach powszechnych z językiem wykładowym polskim”.

W latach 1919-1923 pracowała jako nauczycielka w szkołach w Hucie Nowej i Korolówce w powiecie Brody. Po tej kilkuletniej praktyce, w 1923 r., przystąpiła do egzaminu przed Państwową Komisją Egzaminacyjną dla Nauczycieli Szkół Powszechnych we Lwowie i otrzymała patent na nauczycielkę szkół powszechnych. Nadal uczyła w szkole w Korolówce.

W 1924 r. wyszła za mąż za Dymitra Diakowa, urzędnika Dyrekcji Poczty i Telegrafów w Poznaniu, i porzuciła pracę. Niestety los nie był łaskawy dla młodych małżonków. Dymitr zachorował i rodzina pozostała bez środków do życia. W materiałach przekazanych do Instytutu znajdują się dwa brudnopisy podania o przywrócenie do pracy w szkole podstawowej w Korolówce, skierowanego przez Józefę w 1926 r. do lwowskiego kuratorium. 1 grudnia 1927 r. Józefa Diakow mianowana została nauczycielką publicznej szkoły powszechnej w Żwirkielach pow. Sejny na Suwalszczyźnie. Uczyła tam do wakacji 1934 r., a następnie, na własną prośbę, przeniosła się do Krasnoborków w gminie Sztabin, gdzie objęła posadę nauczycielki. Na Suwalszczyźnie pozostała do końca życia.

W zbiorach naszego Archiwum znajdują się zdjęcia Józefy Diakow wraz z uczniami wykonane w klasach i przed budynkami szkół. Klimat dwudziestolecia międzywojennego przywołują fotografie z wakacji nad morzem i wycieczki do Wilna. W zbiorze znajdujemy również, nieopisane niestety, zdjęcia żołnierzy z okresu I wojny światowej.

Józefa Diakow z d. Kowaliszyn na stacji kolejowej w Trakiszkach (fot. z zasobu IPN)

Józefa Diakow z d. Kowaliszyn podczas wakacji nad morzem. Na zdjęciu widoczny podpis: „Nad Bałtykiem”. Hel, 1933 r. (fot. z zasobu IPN)

Zdjęcie z wycieczki do Wilna. Fotografia zbiorowa wykonana przed Ostrą Bramą. Autor: J. Łoziński (fot. z zasobu IPN)

Zdjęcie z wycieczki do Wilna. Statek wycieczkowy „Pan

Tadeusz". Zakład fotograficzny J. Kaczyński, Wilno (fot. z zasobu IPN)

Józefa Diakow z d. Kowaliszyn z uczniami w klasie szkoły w Krasnoborkach. Na tablicy data: 10 maja 1937 r. (fot. z zasobu IPN)

Józefa Diakow z d. Kowaliszyn z uczniami, prawdopodobnie przed szkołą w Krasnoborkach (fot. z zasobu IPN)

Historia miłosna z tragicznym zakończeniem

Dokumenty urzędowe – świadectwa, podania, dyplomy pozwalają na odtworzenie losów Józefy Diakow. Więcej o tym, jaką była osobą, wydaje się mówić prywatna korespondencja, w skład której wchodzi pięknie ilustrowane, okazjonalne karty pocztowe oraz listy, w tym pełne uczucia pisma od przyjaciela z okresu pracy w Hucie Nowej i Korolówce podpisane „M”.

Pod tym inicjałem kryje się ppłk Maksymilian Landau, urodzony 8 marca 1882 w Kamionce Strumiłowej, żołnierz 1. Pułku Artylerii Legionów Polskich, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej, podczas kampanii wrześniowej 1939 r. zastępca dowódcy artylerii Obrony Lwowa, więzień obozu w Starobielsku, zamordowany przez NKWD w 1940 r. w Charkowie.

Maksymilian poznał Józefę w gimnazjum w Brodach, którego był absolwentem, a później wykładowcą. Z korespondencji wynika, że na długie lata stracili kontakt. Józefa odnalazła go i prosiła o poświadczenie odprowadzania składek emerytalnych w trakcie pracy nauczycielskiej przed 1918 r. Poza owym urzędowym poświadczeniem w przekazanej do naszego Archiwum spuściźnie znajdują się cztery listy Maksymiliana do Józefy z lat 1933-1934.

Maksymilian Landau, fotografia z okresu służby w 1. Pułku Artylerii Legionów Polskich przesłana do Piotra Kowaliszyna (prawdopodobnie brata Józefy) z Ciechanowa, 12 V 1917 r. (fot. z zasobu IPN)

**Zdjęcie grupowe żołnierzy 1.
Pułku Artylerii Legionów Polskich.
Na fotografii podpis: „Przy baterii
I. szej” (fot. z zasobu IPN)**

Śmierć za Polskę

Z krótkiej informacji uzyskanej od pana Andrzeja Czuka, który przekazał ten zbiór do zasobu Archiwum IPN wynika, że Józefa Diakow została zamordowana przez Sowieców za działalność w Armii Krajowej.

Próba wyjaśnienia dalszych losów naszej bohaterki doprowadziła do odnalezienia w aktach pozyskanych do zasobu Archiwum IPN z Fundacji Ośrodka Karta, listy nauczycieli, którzy:

„zginęli w więzieniach, obozach koncentracyjnych i łagrach radzieckich”.

Figurująca na tej liście Józefa Dajkow (Diakow), kierowniczką szkoły w Krasnoborkach, została:

„wywieziona w 1941 r. przez władze radzieckie i nie wróciła”.

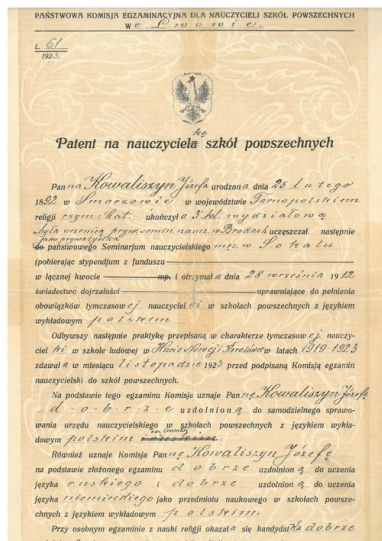
Niestety nie znamy ani dokładnej daty, ani okoliczności śmierci bohaterki naszego tekstu, nie wiemy też gdzie spoczywa.

W liście do Instytutu pan Andrzej Czuk napisał:

„Pani Józefa była koleżanką moich rodziców, też nauczycieli w sąsiedniej wsi Kamień, którzy po tym wydarzeniu [jej śmierci] szukali jej krewnych, ale bezskutecznie. Dzisiaj nie mam komu przekazać tych pamiątek, dlatego też przesyłam je Wam, bo warto pamiętać”.

Przypominamy zatem o nauczycielce z Suwalszczyzny, odtwarzając Jej życiorys z pamiątek i dokumentów.

**Patent na nauczycielkę szkół
powszechnych wydany Józefie
Kowaliszyn przez Państwową
Komisję Egzaminacyjną dla
Nauczycieli Szkół Powszechnych
we Lwowie, 10 XI 1923 r. (z
zasobu IPN)**

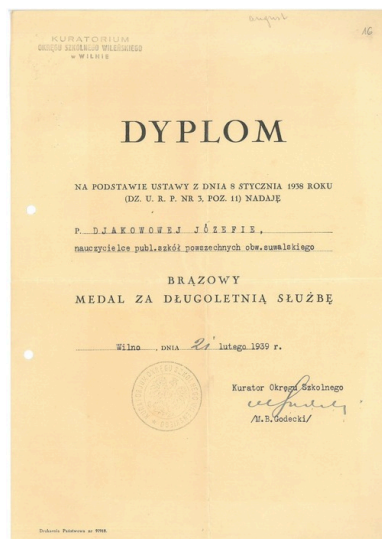

Patent na nauczycielkę szkół

powszechnych wydany Józefie Kowaliszyn przez Państwową Komisję Egzaminacyjną dla Nauczycieli Szkół Powszechnych we Lwowie, 10 XI 1923 r. (z zasobu IPN)

Dokument mianowania Józefy Diakow z d. Kowaliszyn na nauczycielkę szkoły w Żwirkielach. Suwałki, 1 XII 1927 r. (z zasobu IPN)

Dyplom nadania Józefie Diakow z d. Kowaliszyn Brązowego Medalu za Długoletnią Służbę. Wilno, 21

II 1939 r. (z zasobu IPN)

Więcej interesujących materiałów na profilu Archiwum IPN

COFNIJ SIĘ